

Andrzej Zajączek 1820-1889

Opracował: Maciej Głowiak,
Poznań, 21.08.2006,
maciej.glowiak@gmail.com

Andrzej Zajączek urodził się 3 lutego 1820 roku w Kostrzynie jako syn rolnika **Gabriela Zajączka** (ok.1776-1853) i jego żony **Józefy Thamm** (ok.1781-1852), córki Józefa Thamma i Jadwigi. Ochrzczony został w kościele parafialnym w Kostrzynie 3 marca, a rodzicami chrzestnymi byli Karol Binkowski oraz Katarzyna Englerowa¹.

Rodzina Zajączków zamieszkiwała w tamtym czasie Kostrzyn i okolice, nie wiadomo jednak czy była ona spokrewniona z ziemiańskim rodem Zajączków z okolic Kalisza, z którego wywodził się także gen. Józef Zajączek (1752-1826). Przeciwno temu świadczyć mógłby fakt, że Zajączkowie z Kostrzyna określani byli w księgach parafialnych mianem rolników lub chłopów (*agricola*). W tym czasie, na przełomie wieków dochodzić jednak mogło do znacznego zubożenia szlachty.

Andrzej Zajączek posiadał dość liczne rodzeństwo: Augusta (ok.1802-1875), Aleksego (ok.1805-1849), Adolfa (ok.1808-1869), Karolinę (ur.1817, wyszła za Ignacego Kranca), Albertynę (ur.ok.1819, wyszła za Andrzeja Morawskiego) oraz Józefę (ur.1824, wyszła za Andrzeja Buckiego).

Andrzej Zajączek wraz z żoną Marianną z Trzeckich

O czasach młodości Andrzeja Zajączka nic nie wiadomo. Musiał jednak pobierać nauki, skoro około roku 1841 pojawił się w Targowej Górcie jako nauczyciel. Najpierw wymieniany jest jako *pedagogus*² lub *ludimagister*³ (nauczyciel), natomiast od 1845 jako *praeceptor scholae* (nauczyciel, kierownik szkoły)⁴.

Ciekawostką może być fakt, że wraz z Andrzejem Zajączkiem w Targowej Górcie pojawia się jego starsza siostra Karolina. Być może pomaga mu w prowadzeniu szkoły, a w listopadzie 1845 roku wychodzi za organistę Ignacego Kranca. Nieco ponad pół roku później, bo 31 maja 1846 roku Andrzej Zajączek poślubia na nieszpórach **Mariannę Trzecką**, dwudziestoletnią pannę stanu szlacheckiego z Mystek (*virgo nobilis de Mystki*). Marianna urodziła się w Bogusławiu parafii

¹ Akt chrztu Andrzeja Zajączka, Archiwum Państwowe w Poznaniu, Akta stanu cywilnego parafii Rz-Kat w Kostrzynie, chrzty 1820, nr 21

² Arch.Państwowe w Poznaniu, akta chrztów parafii Rz-Kat. w Targowej Górcie: 1/1842, 9/1843

³ Arch.Państwowe w Poznaniu, akta chrztów parafii Rz-Kat. w Kostrzynie, 89/1845

⁴ Arch.Państwowe w Poznaniu, akta chrztów parafii Rz-Kat. w Targowej Górcie: 26/1845, 63/1846, 7/1848, 55/1848, 14/1849, 51/1852

Tursko w powiecie Pleszewskim w roku 1826 jako córka Stanisława Trzeckiego i Józefy z Arnoldów⁵.

Ślubu Andrzejowi i Mariannie udziela ksiądz Jan Gniatczyński, a świadkami są Ludwik Arnold z Mystek oraz Antoni Poklatecki⁶. Wesele odbywa się w Mystkach w posiadłości należącej do ciotki panny młodej, Jadwigi Balgen z domu Arnoldowej⁷.

18 lipca 1847 roku rodzi się pierwszy syn Andrzeja i Marianny, **Roman**. Chrzest odbywa się 1 sierpnia w niedzielę.⁸

W 1848 roku Andrzej Zajączek bierze udział w walkach Wiosny Ludów, którą sam określa mianem „rewolucyi”. Spotykają go za to w następnych latach represje ze strony władz pruskich. Rząd wytacza mu proces przed Sądem Przysięgłych, a gdy zostaje uznany za niewinnego, Rejencya wytacza mu kolejny proces, tym razem dyscyplinarny. Zostaje skazany na utratę urzędu nauczycielskiego oraz prawdopodobnie na karę grzywny lub zapłacenia kosztów sądowych. Jednak ze względu na dotychczasową nieskazitelną opinię i gorliwe pełnienie obowiązków nauczyciela druga instancja (Ministerstwo) postanawia zaoferować Andrzejowi Zajączkowi w przyszłości posadę nauczycielską w Gieczu. W kolejnych latach Andrzej Zajączek cierpi jednak prześladowania i biedę. Przez 4 lata jest zawieszony w urzędowaniu i otrzymuje jedynie połowę wynagrodzenia. 17 maja 1852 roku dostaje wyrok kasacyjny, na mocy którego traci całkowicie prawo do posady w Targowej Górze.

W międzyczasie, 1 czerwca 1849 roku przychodzi na świat drugie dziecko Andrzeja Zajączka, **Józefa**⁹, natomiast 9 października 1851 trzecie, **Bolesław Edmund**¹⁰.

Drugiego września 1852 r. umiera matka Andrzeja, Józefa, a w dzień św. Michała, który przypada 29 września zjeżdża się do Kostrzyna cała rodzina Zajączków aby podzielić między siebie majątek, jako że 76-letni, bardzo już schorowany ojciec nie jest w stanie samodzielnie gospodarować. Ojciec pozostawia swoim dzieciom decyzję w sprawie podziału majątku, toteż rodzeństwo Zajączków (Andrzej z Marjaną, Adolf z żoną Anną z Jażdżewskich, August, Albertyna z mężem Andrzejem Morawskim, Karolina z mężem Ignacym Krancem oraz Józefa z mężem Andrzejem Buckim) wycenia gospodarstwo na 1600 talarów, a następnie odbywa się rodzinna licytacja. W wyniku tejże licytacji, Andrzej Zajączek z żoną spłaca rodzeństwo za 1800 talarów z warunkiem utrzymywania ojca aż do śmierci.

Andrzej z rodziną obejmuje gospodarstwo w Kostrzynie w dniu 13 października 1852 roku. Nie wiadomo jednak czy mieszka tam na stałe, bowiem kolejny syn

⁵ Pamiętnik Andrzeja Zajączka

⁶ Arch.Państwowe w Poznaniu, akta ślubów parafii Rz-Kat. w Targowej Górze, 1846

⁷ Pamiętnik Andrzeja Zajączka

⁸ Arch.Państwowe w Poznaniu, akta chrztów parafii Rz-Kat. w Targowej Górze, 25/1847, rodzice chrzestni: Adolf Trzecki z Rudy Królestwa Polskiego oraz Józefa Zajączek z Kostrzyna, oboje bezzenni

⁹ Arch.Państwowe w Poznaniu, akta chrztów parafii Rz-Kat. w Targowej Górze, 29/1849, chrzest 14 czerwca, chrzestni Wojciech Mieczkowski dzierżawca Zajezerza oraz Józefa Poklatecka dziedziczka Osowa

¹⁰ Arch.Państwowe w Poznaniu, akta chrztów parafii Rz-Kat. w Targowej Górze, 56/1851, chrzest 9 listopada, chrzestni: Majcher (Melchior) Poklatecki dziedzic Pierzysk i Wanda Nowacka panna z Miłosławia, córka leśniczego

małżeństwa Zajączków rodzi się w Gieczu, już 20 stycznia 1853 roku. Dostaje na imię **Mieczysław**¹¹. Prawdopodobnie Andrzej Zajączek pracuje już w tym czasie jako nauczyciel w szkole w Gieczu i być może dzieli obowiązki służbowe z pracą w gospodarstwie. Ojciec umiera 8 grudnia 1853 roku o godzinie 13-stej. Zgon w parafii zgłasza Andrzej Zajączek¹². Po śmierci ojca Andrzej wraz z rodziną mieszka już na pewno w szkole w Gieczu.

W roku 1856, 5 września, rodzi się Andrzejowi córka **Marianna**¹³. Umiera jednak 23 grudnia 1856 roku i zostaje pochowana na przykościelnym cmentarzu w Gieczu¹⁴. Podobna sytuacja ma miejsce z **Walentyną Stanisławą**, kolejną córką Zajączków, która rodzi się 13 lutego 1858 roku¹⁵ i w jakiś czas później umiera. Zostaje pochowana tuż przy zmarłej siostrzyczce Mariannie¹⁶.

W następnym roku, 7 grudnia 1859 w Gieczu rodzi się **Pelagia Anastazja**¹⁷. W ciągu kolejnych kilku lat rodzina Zajączków nabywa majątek w Poświętnym, gdzie 17 marca 1866 r. rodzi się córka **Aniela**¹⁸, a w 1868 **Stanisław**¹⁹.

W 1881 roku Andrzej Zajączek mieszka już prawdopodobnie w Nekli. Tam też dnia 27 stycznia 1885 r. umiera w wieku 59 lat jego żona, Marianna i zostaje pochowana trzy dni później na lokalnym cmentarzu parafialnym²⁰.

Andrzej Zajączek umiera 1 września 1889 o godzinie 19-stej. Pogrzeb odbywa się w niedzielę, 4 września. Ostatni wpis w Pamiętniku dotyczący śmierci, dokonany jest ręką córki Andrzeja Zajączka, Anieli²¹.

¹¹ Pamiętnik Andrzeja Zajączka: „*Ochrzcony w kościele Gieckim przez Księdza Michała Szczodrowskiego. Chrzestni Mieczysława: Andrzej Bucki szwagier podpisanego [Andrzeja Zajączka] i nauczyciel ze Stępcocina, Anna z Jażdżewskich Zajączkowa*”

¹² Arch.Państwowe w Poznaniu, akta zgonów parafii Rz-Kat. w Kostrzynie, 51/1853

¹³ Pamiętnik Andrzeja Zajączka „*Chrzest odebrała w dniu 25 Września r.b. w Kościele Gieckim przez X.Szczodrowskiego. Chrzestni: X.Gniatczyński pleban z Targowej Górski z Józefą Szczodrowską dzierżawczynią z Poświętnego w pierwszą parę; w drugą zaś Antoni Prądzyński Kapitan i dziedzic z Biskupic z Józefą Bucką, ciotką i nauczycielką z Stępcocina*”

¹⁴ Pamiętnik Andrzeja Zajączka: „*Pochowano ją na cmentarzu w Gieczu tuż pod zakrystią po prawej stronie wchodząc do Kościoła*”

¹⁵ Pamiętnik Andrzeja Zajączka: „*Ochrzcono ją w Kościele Gieckim dnia 7go Marca tegoż roku. Podawali ją do chrztu: Pan Maciej Szczodrowski dzierżawca pob. Poświętnego i Pani Jadwiga Górka nauczycielka z Borzejewa. Chrzcił ją X.Szczodrowski pleban z Grodziszczka*”

¹⁶ Pamiętnik Andrzeja Zajączka, „*pochowana jest przy swej siostrzyczce Maryni prawie w jednym grobie przy zakrystyi Gieckiego Kościoła*”

¹⁷ Pamiętnik Andrzeja Zajączka, „*Chrzconą była dnia 18 grudnia tegoż roku. Chrzestni: Maciej Górski nauczyciel z Borzejewa, Panna Anastazya Niemczeska z Targowej Górki, proboszcza siostra*”

¹⁸ Pamiętnik Andrzeja Zajączka, „*Chrzcono ją w Kościele Gieckim. Chrzestni Anieli są: kuzyn Alexander Swoboda urzędnik gospodarczy z Gultów i Pani Walerya Kozłowicz nauczycielowa z Stominowa*”

¹⁹ Kartoteka Miasta Poznania, Księgi meldunkowe, karta Stanisława Zajączka mieszkającego w Poznaniu m.in. na Chwaliszewie, a później zamieszkałego w Nekli

²⁰ Pamiętnik Andrzeja Zajączka

²¹ O Anieli wiemy, że była niańką i przeprowadziła się do Poznania w 1920 roku.